

Eser İnceleme

**Alzheimer Hastalığına Bilişsel Süreçler ve Klinik Çerçeveden Bakış:
Şahsiyet Dizisinin Kritik İncelemesi**Hande Kaynak^{1*}, Merve Denizci Nazlıgöl²¹ Çankaya Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü, Ankara, Türkiye² Maltepe Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi Psikoloji Bölümü, İstanbul, Türkiye**Makale Bilgisi****Anahtar
kelimeler:**Alzheimer
hastalığı,
bellek,
beyin,
kişilerarası
ilişkiler,
varoluşçu psikoloji**Keywords:**Alzheimer's
disease,
memory,
brain,
interpersonal
relations,
existential
psychology**Öz**

Şahsiyet (Saylak, 2018), İstanbul Beyoğlu'nda yaşayan Ağâh Beyoğlu'nun değişen yaşamını anlatan 12 bölümlük bir kısa dizidir. Alzheimer hastalığı tanısı aldıktan sonra Ağâh Beyoğlu seri cinayetler işlemeye başlar. Bu makalenin ilk bölümünde, dizinin ana karakterleri ve hikâye örüntüsü genel hatlarıyla özetlenmiştir. Çalışmanın ikinci bölümünde ise dizinin ana karakteri ekseninde Alzheimer hastalığında gözlemlenen bilişsel süreçlerdeki bozulmalar aktarılmaktadır. Bu kapsamda bellek süreçleri ve kişilikte ortaya çıkan değişimler, bilişsel psikoloji ve nöroloji disiplinlerinin bulguları ışığında tartışılmaktadır. Makalenin üçüncü bölümünde, ana karakterin yaşamı ve hastalığıyla olan ilişkisi klinik çerçeveden ele alınmıştır. Bu bağlamda, Ağâh Bey'in kişilerarası ilişkileri varoluşçu psikoloji çerçevesinden incelenmiştir. Ayrıca, Ağâh Bey'in Alzheimer hastalığı tanısını aldıktan sonra geliştirebileceği düşünülen savunma mekanizmaları ele alınmıştır. Özetle, bu çalışmada kişinin Alzheimer hastalığı tanısı almasıyla bilişsel süreçlerindeki bozulmaları nasıl deneyimleyebileceği sunulmuştur. Ayrıca, Alzheimer hastalığı tanısı aldıktan sonra, Ağâh Bey'in yaşayabileceği olası varoluşsal kaygılar ve kişilerarası çatışmalar tartışılmıştır.

Abstract

Şahsiyet (Saylak, 2018) is a 12-episode TV mini-series about the changing life of Ağâh Beyoğlu, who lives in Beyoğlu-Istanbul. After receiving a an Alzheimer's disease diagnosis, Ağâh Beyoğlu decides to become a serial killer. In the first part of the present article, general characteristics of the series and main story were introduced. In the second part, the main character's cognitive disruptions due to Alzheimer's disease were evaluated. In this regard, Ağâh Beyoğlu's memory disruptions and changes in his personality were discussed in relation to cognitive psychology and neurology disciplines. In the third part, the main character's life and his disease-related experiences were examined from a clinical perspective. In this respect, his interpersonal relationships were closely investigated in the frame of existential psychology. Moreover, his defense mechanisms against Alzheimer's disease were discussed. In summary, we presented how an individual experiences deteriorations in cognitive processes which is caused by Alzheimer's disease. We also argue about his interpersonal conflicts and existential anxieties that may arise after receiving this diagnosis.

*Sorumlu Yazar, Çankaya Üniversitesi Merkez Kampüs Fen-Edebiyat Fakültesi Psikoloji Bölümü Eskişehir Yolu 29. km, Yukarıyurtçu Mahallesi Mimar Sinan Caddesi No:4, 06790, Etimesgut, Ankara.

e-posta: handekaynak@gmail.com

DOI: 10.31682/ayna.562941

Gönderim Tarihi (Received): 30.11.2018; Kabul Tarihi (Accepted): 28.03.2019

2148-4376/ All rights reserved.

"Adalet peşinde koşmak şahsi bir mesele değildir, bir şahsiyet meselesidir".

Şahsiyet Dizisi Hakkında Genel Bilgi

Bu çalışma kapsamında incelenen Şahsiyet dizisi, Onur Saylak tarafından yönetilen ve Mart – Haziran 2018 tarihleri arasında internet platformu üzerinden yayımlanan dram/polisiye türünde, 12 bölümden oluşan bir dizidir (Saylak, 2018). Dizinin senaryosu Kinyas ve Kayra, Piç ve Az gibi romanların yazarı Hakan Günday tarafından kaleme alınmıştır. Ana karakter olan Agâh Beyoğlu, ülkemizin usta tiyatrocularından Haluk Bilginer tarafından canlandırılmıştır. Agâh Bey, İstanbul Beyoğlu'nda bulunan ve eşinin ismini taşıyan apartmanın bir dairesinde yalnız yaşamaktadır. Altmış beş yaşında olan Agâh Bey, emekli adli kâtip memurudur. Eşi Mebrure Hanım vefat ettiğinden beri, Agâh Bey yalnız yaşamaktadır. Agâh Bey'in Şebnem Bozoklu tarafından canlandırılan, Avustralya'da yaşayan Zuhâl adında bir kızı ve Deha adında bir torunu vardır. İlerleyen bölümlerde Zuhâl'in alkol problemi olduğu, evliliğinde sıkıntılar yaşadığı bilgisi seyirciye verilir ve Zuhâl eşinden ayrılıp İstanbul'a babasının yanına döner. Dizinin ilk bölümünde Agâh Bey Alzheimer hastalığına yakalandığını öğrenir ve izleyen bölümlerde Agâh Bey'in bir seri katile neden ve nasıl dönüştüğü anlatılmaktadır. Agâh Bey, Alzheimer hastalığı tanısı aldıktan sonra, seri cinayetlerine planlı olarak başlamıştır ve ilk öldürdüğü kişi, bir tecavüz davasında herkese beraat verip olayı örtbas eden emekli hâkim olmuştur. Dizinin bir başka önemli karakteri olan Nevra Elmas, Cansu Dere'nin canlandığı genç bir polistir. Esasen kamu yönetimi okumuş ve bir süre yöneticilik yapmış olan Nevra, polis olan babasının izinden gitmeye karar vermiş, parlak kariyerini bırakarak cinayet büroya atanmıştır. Agâh Bey dizi boyunca işlediği cinayetler sonrasında öldürdüğü kişilerin bedenlerinin üzerine Nevra'ya hitaben notlar bırakmaktadır. Dizinin sonunda Agâh Bey'in bir zamanlar kâtip memuru olduğu Kambura adlı ilçede, Nevra'nın arkadaşı olan 14 yaşında bir kız çocuğuna (Reyhan) 53 kişinin tecavüz ettiği, çocuğun hamile kaldığı ve sonrasında kendisini öldürdüğü ortaya çıkmaktadır. Aylarca tecavüze uğrayan bu kız çocuğunun günlüğü Agâh Bey'in eline geçmiştir. Günlükte aynı zamanda Nevra'nın, Cemil adlı kişi tarafından istismara uğradığı bilgisi yer almaktadır. Dizinin son bölümünde ise Cemil ve Nevra, Agâh Bey'in oyunlarıyla karşı karşıya gelmektedir ve geçmişin hesaplaşması yapılmaktadır.

Mevcut çalışmanın amacı, Şahsiyet dizisi kapsamında Alzheimer hastalığını bütüncül bir yaklaşımla, hem bilişsel süreçler hem de klinik açılarından değerlendirmektir. Çünkü Alzheimer hastalığı, bilişsel ve klinik psikologların merak ve ilgisini çeken ortak bir araştırma konusudur. Alzheimer hastalığı, temelde, bazı fizyolojik nedenlere bağlı olarak ortaya çıktığı bilinen nörolojik bir hastalıktır. Bu nedenle, makalede öncelikle, beyinde bozulan fizyolojiden kaynaklı bilişsel süreçlerde fark edilen değişiklikler aktarılmaktadır. Ayrıca, belirlenen

fizyolojik nedenlerin beyinde yarattığı hasar neticesinde hastalık, davranış düzeyinde de değişimlere neden olmaktadır. Bu nedenle, makalenin ikinci kısmında, Alzheimer hastalığı teşhisi konulduktan sonra Agâh Bey'in içsel dünyasında ve kişilerarası ilişkilerinde yaşadığı değişimler ve bu tanıyla baş etme biçimleri yansıtılmaya çalışılmaktadır. Ayrıca, makalede, Agâh Bey'in geçmiş yaşantılarıyla yarının belirsizliği arasında bir köprü olarak *şahsiyetini* koruma ve yüceltme çabası ele alınmaktadır.

Şahsiyet Dizisinin Bilişsel Süreçler Açısından Analizi

Şahsiyet dizisi kapsamında, ilk olarak, Agâh Bey'in davranış örüntülerinin bilişsel süreçler açısından değerlendirilmesi planlanmaktadır. Alzheimer hastalığı, organik nedenleri olan nörolojik bir hastalık olmakla birlikte, bireyin bilişsel süreç ve davranışlarında belirgin değişikliklere neden olduğu için psikologların yaygın çalışma alanlarından biridir. Makalenin bu bölümünde, öncelikle, Alzheimer hastalığıyla ilişkili olduğu bulunan beyin yapıları ve bu yapıların sorumlu olduğu bilişsel süreçler ele alınacak, Agâh Bey'in davranışlarında göze çarpan örnekler üzerinden bilişsel süreçlerdeki değişiklik değerlendirilecektir. Son olarak, Alzheimer hastalığının önemli belirtilerinden biri olan kişilik değişiklikleri, sorumlu olduğu beyin yapısıyla ilişkilendirilerek, ana karakterde gözlemlenen örneklerle birlikte aktarılacaktır.

Agâh Beyoğlu'nun Belleği ve Alzheimer Tipi Demans

Dizinin ilk bölümü, ana karakter hakkında kritik bilgi vererek başlar. Agâh Bey, yalnız yaşadığı evin içerisinde kedisi Münir Bey'i göremeyince onu aramaya çıkar, ancak aklına son zamanlarda kedisine ilgilenmediği gelmez. Bu dramatik unutmama sahnesi sonucunda, kedisini bir koltuğun arka tarafında yatar vaziyette gördüğünde ona ne olduğuna anlam veremez. Öyle ki kedisinin ölüm nedenini anlamak için onu veterinerine götürür. Bu sayede ölüm nedeninin açlık ve susuzluk olduğunu öğrenir. Bu haber neticesinde Agâh Bey'in yaşadığı şaşkınlık ve hüznün, yalnızca kedisini kaybettiği için değil, aynı zamanda bu durumun zihninde bir sorun olduğunu işaret ettiği içindir. Eski bir adliye memuru olarak belleği onun her şeyidir. Kedisinin açlık ve susuzluk nedeniyle ölümüyle birlikte, Agâh Bey'in Alzheimer hastası olduğunun ortaya çıkmasının, karakter gelişimiyle ilgili seyirciye kısa zamanda ve başarılı bir biçimde bilgi verdiği düşünülmektedir. Agâh Bey'in Alzheimer hastası olduğu dizinin ilk bölümünde ortaya çıkmaktadır. Bahsi geçen bölümde, Agâh Bey'in kedisini gömdüğü sahnenin devamında, hekime gittiğini görüyoruz. Hekimi ona gerekli testleri yaptığını, teşhisten emin olduğunu ve bu tablonun Alzheimer hastalığı başlangıcına işaret ettiğini ifade etmiştir.

Makalenin bu bölümünde, Alzheimer hastalığının bilinen fizyolojik nedenleri, ilgili beyin yapısı, bilişsel süreçlerdeki belirtileri ve bu belirtilerin Agâh Bey'de gözlemlenen örnekleri üzerinden bir değerlendirme yapılacaktır.

Agâh Bey, hekime gittiğinde kendisine demans türü olan Alzheimer hastalığı teşhisi konur. Sıklıkla “bunama” olarak adlandırılan demans, genel tanımıyla bilişsel becerilerdeki gerilemeyi kapsar. Alzheimer hastalığı, demans türlerinden yalnızca biri olmakla birlikte, demansın en yaygın görülen türüdür (McKhann vd., 2011; Terry, 2006). Diğer demans türleri; frontotemporal demans, vasküler demans ve Lewy cisimcikli demanstır. Bahsi geçen dizinin ana ekseninde yer aldığı için, mevcut çalışmada yalnızca Alzheimer tipi demansla ilgili bilgi aktarılacaktır.

İlk olarak 1906’da Alman klinik psikiyatrist ve nöroanatomist Alois Alzheimer tarafından tanımlanan Alzheimer tipi demansta kişi öncelikle yakın bellek kaybından muzdariptir (aktaran, Hippus ve Neundorfer, 2003; McKhann vd., 2011). Şahsiyet dizisinde bellek süreçleriyle ilgili odaklanılan en temel konu, Agâh Bey’in yapmayı unuttuğu gündelik işlerdir. Örneğin, kedisinin temel fizyolojik gereksinimlerini gidermeyi unuttuğu için kedisinin ölmesi, bir arkadaşına yaptığı ziyaret sonrasında arabasına benzin almayı unuttuğu için yolda kalması gibi. Alzheimer hastalığında gözlemlenen bu belirtiler, yakın zamanda gerçekleşmiş olayları hatırlama güçlüğüyle ilişkilidir. Örneğin, kişi az önce okuduğu paragrafı hatırlayamaz, evin anahtarını ya da gözlüğünü koyduğu yeri bulamaz. Alzheimer hastalığının erken evrelerinde bireyin genel bilgi birikimi, bu durumdan etkilenmez. Örneğin, Agâh Bey bir sahnede, daha önceden öğrenmiş olduğunu hatırlayıp Kürtçe konuşmaya başlamıştır. Ancak, erken evrelerde birey yeni bilgiler öğrenmekte zorluk yaşar. Örneğin, yeni tanıştığı birinin adını ona çokça hatırlatılsa dahi öğrenemeyebilir. Yaşanan bu zorlukta, beynin özel bir bölgesinin payı büyüktür. Belleğe yeni bilgilerin kaydedilmesinde, diğer bir deyişle, bilginin kısa süreli bellekten uzun süreli belleğe aktarılmasında rol oynayan önemli bir beyin alanı vardır. Bu beyin alanı, medial temporal lobta bulunan hipokampustur. Beyin görüntüleme tekniklerinden pozitron emisyon tomografi (PET) aracılığıyla elde edilen sonuçlar, Alzheimer hastalığı olan bireylerde özellikle hipokampusta amiloid plak ve nörofibriler yumak adı verilen iki anormal yapının birikip yoğun olarak bulunduğunu göstermektedir (Sperling vd., 2011).

Hipokampusun bellek süreçlerinden sorumlu önemli bir beyin yapısı olduğu bilgisinin büyük bölümü, hipokampus literatüründe ünlü bir vaka olan H. M., tam adıyla Henry Gustav Molaison’la yapılan çalışmalardan elde edilen bulgularından gelmektedir (Augustinack vd., 2014). Henüz 28 yaşındayken yoğun epilektik nöbetleri geçiren Henry’nin hipokampusu tedavi amacıyla çift taraflı olarak çıkarılmıştır. Bu operasyonun neticesinde, Henry’nin epilektik nöbetleri büyük oranda son bulsa da, belli bazı bellek süreçleri hasar görmüştür. Belleğinde var olan bilgiler, örneğin çocukluk dönemi gibi eski zamana dair anıları, bu hasardan etkilenmezken, yeni bilgi edinmemektedir. Yapılan çalışmalar, çıkarılan hipokampusun kısa süreli olarak kaydedilen bilginin uzun süreli depoya gönderilmesinde önemli rol oynadığını güçlü bir biçimde ortaya koymuştur. Özetle, bu operasyon, bilginin hatırlanamaması durumu

anlamına gelen amneziye neden olmuştur. Operasyondan sonra yeni bilgiyi saklayamadığı için Henry'nin deneyimlediği amnezi türünün, ileriye dönük amnezi olduğu söylenebilir. Alzheimer hastalığının ilk evrelerinde bozulan hipokampus işlevleriyle birlikte bireyler, ileriye dönük amnezide görülen benzer belirtileri deneyimleyebilir, ancak bu belirtiler aynı şiddet ve yoğunlukta olmayabilir. Örneğin, Agâh Bey gün içerisinde yapacağı işleri unutmamak için kendisine notlar almakta, hastalık ilerleyip her şeyi unutmadan önce yapabileceklerini eyleme geçirme peşindedir. Öldürmeyi planladığı kişilerin fotoğraflarının üzerine “öldür” yazılı birer post-it kâğıdı yapıştırıp “Artık ölsem de unutmam” demiştir. Agâh Bey, uzun dönemde belleğini tamamen yitireceğini bilmektedir. Bu nedenle, küçük bir deftere kızının ve torununun adını, arabasının yakıtının mazot değil, benzin olduğu gibi bilgileri yazdığı görülmektedir. Benzer biçimde, bellek işlevleriyle ilişkili başka bir belirgin belirti, Alzheimer hastalığı olan bireylerin işlerini tamamlayamadan yarım bırakmalarındır (Kring ve Johnson, 2012; McKhann vd., 2011). Özellikle, bir süre ara verdikten sonra yaptıkları işe geri dönmeyi unuturlar. Örneğin, Agâh Bey cinayet işledikten sonra tam evine dönmek üzereyken kalp krizi geçirmiş, bu nedenle gece cinayet mahallinde yığılıp kalmıştır. Sabaha karşı kendine geldiğinde neden orada olduğunu anımsamakta güçlük çekmiştir. Başka bir sahnede, arabasına benzin aldıktan sonra, benzinciyle girdiği nispeten uzun sohbet sonrasında ücreti ödemeyi unutmıştır. Bahsi geçen örneklerde olduğu gibi, süregelen basit bir görevde, bireyin dikkati bir nedenle bölünür ya da dağılırsa, birey en son yaptığı işi hatırlamakta zorluk çekebilmektedir. Bununla ilişkili olarak başka bir örnekte, Agâh Bey bir cinayette kullanmak amacıyla zaman ayarlı bomba yapmış, bombayı çantasına yerleştirmiştir. Öldüreceği kişi eskiden tanıdığı biri olduğu için onunla sohbet etmeye başlamış, ancak sohbet uzamıştır. Artık eve gitmesi gerektiğini belirten Agâh Bey, ortamdan ayrılmış arabasına doğru ilerlerken içeride çantasını unuttuğunu fark etmiştir. Ancak çantanın içinde olan bomba, saniyeler içerisinde patlamış, Agâh Bey şaşkınlık içerisinde kalmıştır. Çünkü bombanın zaman ayarlı olduğunu unutup geri almak istemiştir. Görünen o ki, Agâh Bey bomba patlamadan çok kısa bir zaman önce, tamamen şans eseri bulunduğu yerden ayrılmıştır. Agâh Bey'in uzun sohbet nedeniyle dikkatinin bölündüğü, esas yapmak istediği işi, diğer bir deyişle oraya kadar gitme amacını tamamen unuttuğu söylenebilir.

Alzheimer hastalığı ilerleyen bir seyir izlediği için bellek kayıpları yakın geçmişten uzak geçmişe doğru yayılır (Jack vd., 1997; Korolev, 2014; McKhann vd., 2011). Örneğin, kişi her geçen gün yakın çevresindeki insanların isimlerini unuttur, kendi telefon numarasını, ev adresini hatırlayamaz. Agâh Bey, bir sahnede Feza Hanımı yaşadığı huzurevinden aldıktan sonra kendi evine götürmek istemektedir. Ancak evin adresini o an için tamamen unutmuş, hatırlamaya çalışırken oldukça güçlük çekmiştir. Başka bir sahnede, Agâh Bey sevgiliyle tatile çıkmak üzereyken ve okumak için yanına kitap alır. Ardından gelen sahnede, aldığı kitabı zaten

okuduğunu fark eder, “ben okudum bunu ya, yeni okudum” der. Bu örneklerin Alzheimer tipi demansın temel belirtilerin olan bellek bozulmalarıyla ilişkili olarak düşünülebilir. Hastalık beyin yapılarında yayıldıkça belirtiler çeşitlenir ve birçok bilişsel süreçte bozulmalar gözlemlenir. İlerleyen hastalıkla birlikte kişide dil becerileri bozulur, konuşurken doğru sözcüğü bulamaz. Hastalık ilerledikçe, yönelim kaybı görülebilir. Hipokampus ayrıca insanların nerede olduklarını bilmesi ve gidecekleri yolu saptaması gibi görevlerde aktif olarak çalışmaktadır. Bu durumda, kişi zaman, mekân ve kimlik karışıklıkları yaşayabilir. Bu nedenle, kaybolma riski oldukça yüksektir (Korolev, 2014; Kring ve Johnson, 2012; McKhann vd., 2011). Dizide Agâh Bey’in kızını ve torununu havaalanından alıp eve götürürken sokakları karıştırması bu duruma örnek olarak verilebilir. Beyindeki nöron kaybı ilerledikçe, düşünme, muhakeme, karar verme ve planlama (sıralı ya da karmaşık aktiviteleri planlamada yaşanan zorluklar) gibi yönetici işlevlerde de bozulma görülür (Korolev, 2014; McKhann vd., 2011). Bu kapsamda, Agâh Bey’in hekiminin ondan her gün, her hafta, her ay için önceden plan yapmasını, bu planların basit değil aksine oldukça karmaşık planlar olmasını ve bu planlara uymasını istediği görülmektedir. Agâh Bey’in bir sahnede, sevgilisiyle tatile çıkma planı yaptığı görülmektedir. Tatil yerini özellikle, yeni cinayetini işleyeceği yere (Kambura) yakın bir yerden seçip önceden planladığını görmekteyiz. Bir başka sahnede, Agâh Bey, cinayetleri işlemeden önce, maktulün bedenine bırakacağı notları özel bir daktiloyla önceden yazmakta, bu notları Nevra’nın okuldan arkadaşı olan Reyhan’ın günlüğünde geçen cümlelerden almaktadır. Amacı, Nevra’ya istinaden notlar bırakmaktır, çünkü Reyhan’ı ve tüm olanları Nevra’ya hatırlatmak istemektedir. Ayrıca, cinayetleri işlemeden önce, her şeyi titizlikle planlayıp ardından bir delil bırakmamaya çabalamaktadır. Cinayet öncesi ve sırasında tüm işlerini siyah bir eldiven takarak yapmakta, ardında parmak izi bırakmamaya çabalamaktadır. Öyle ki hiçbir iz bırakmamak için bir maktulü çamaşır suyuyla yıkadığı görülmektedir. Ancak, polisin katile dair delil bulduğunu kamuoyuna duyurduğu basın açıklamasını izlediğimiz sahnenin ardından, Agâh Bey’in maktulü yıkayıp yıkamadığından emin olamadığı ve kendi kendine çok kere, “yıkadım, yıkamadım” şeklinde çok kere söylendiği görülmektedir. Bu durum, bellek yakınmasıyla ilişkili olarak değerlendirilebilir.

Alzheimer hastalığında yaygın olarak görülen başka bir belirtiyse dürtüselliktir (Kring ve Johnson, 2012; McKhann vd., 2011). Frontal lob işlevleriyle ilgili olduğu bilinen dürtüsellik, yapılmak üzere olan eylemin sonuçlarını düşünmeden aniden harekete geçmek olarak tanımlanabilir (Kring ve Johnson, 2012). Dizinin ilk bölümünde Agâh Bey’in sabahın erken saatinde evdeki televizyonu pencereden aşağı atması buna örnek verilebilir. Başka bir sahnede, Agâh Bey cinayetleri işlemeye karar verdiği gecenin ertesi sabahında erkenden uyanıp kişisel bakımını yaptıktan sonra özenle kahvaltısını hazırlamıştır. Televizyon karşısında kahvaltı yaparken aniden televizyona doğru ilerleyip hiç düşünmeden onu 4. kattaki dairesinden

aşağıya atmıştır. Ardından, “Televizyonu aşağıya attım.” cümlesini kendine hatırlatma olarak defterine not etmiştir. Ayrıca, bir başka sahnede, apartmanın giriş katında yer alan barın sahibinden tanımadığı insanlar haraç almak için geldiğinde, Agâh Bey’in planlamadığı bir biçimde onları öldürdüğü görülmektedir. Bu davranışını kendi temel amacı dışında gerçekleştirdiği, dürtüsellik sonucu beklenmedik bir biçimde yaptığı düşünülmüştür. Mevcut örnekler ele alındığında, dürtüsellik Agâh Bey’in davranışlarında göze çarptığı düşünülmektedir.

Alzheimer tipi demansın son evresinde, birey temel gereksinimlerini karşılayamaz, bu nedenle gereksinimlerinin giderilmesi için bir başkasının yardımı zorunludur. Birtakım fiziksel aktiviteler çok zor hale gelir; örneğin kişi yürürken, otururken ya da yutkunurken zorluklar yaşar. Birey, ailesinin ve yakın çevresindeki kişilerin isimleri dâhil, onlarla ilişkili pek çok anıyı unuttur. Çevresinde olup bitenden habersiz hale gelir. İletişim kurmadaki zorluklar artar. Fizyolojik olarak enfeksiyonlara açık hale gelir ve çoğunlukla bu nedenle Alzheimer tipi demans ölümle son bulur (Tejada-Vera, 2013). Dizide, Agâh Bey’in hekimi hastalığın henüz erken evrede olduğu bilgisini vermektedir. Ayrıca, bu bölümde aktarılan örnekler göz önüne alındığında, Agâh Bey’de gözlemlenen bilişsel bozulmaların erken evreyle uyumlu seyrettiği görülmektedir. Dizi süresince yalnızca erken evre ele alındığı için, son evre kapsamında bahsedilen belirtiler Agâh Bey’de gözlemlenmemiştir. Ancak dizinin başka bir karakteri olan ve ünlü oyuncu Hümeysra’nın canlandırdığı Feza Hanım üzerinden son evredeki bu belirtileri saptamak mümkündür. Feza Hanım, emekli bir ağır ceza hâkiminin eşidir. Agâh Bey, seri cinayetlerine başlamadan önce, bahsi geçen hâkimi iki kez öldürme girişiminde bulunmuş, ancak üçüncü girişiminde öldürmüştür. Agâh Bey, hâkimi kendi evinde, Alzheimer hastalığının ilerleyen evresinde olan eşi Feza Hanım’ın gözü önünde tek seferde alnından vurarak öldürür. Feza Hanım tüm bölümler boyunca neredeyse hiç konuşmamıştır. Yalnızca, flamenko müziği çalar çalmaz, Feza Hanım’ın "Oley!" nidası atarak dans etmeye başladığı görülmektedir. Feza Hanım’ın dil becerileri tamamen bozulmuştur, sıklıkla dediği "Oley!" ve birkaç kelime dışında kendisinden başka bir söz duyulmamıştır. Bu nedenle, Feza Hanım’ın Alzheimer hastalığının ilerleyen evrelerinde olduğu anlaşılmaktadır. Çünkü hastalığın ilerleyen evrelerinde birey konuşma yetisini tamamen kaybeder (Kring ve Johnson, 2012; McKhann vd., 2011). Ayrıca, bu evrelerde yalnızca çok eskiye dair anılar ve bilgiler hatırlanabilir. Feza Hanım’ın yalnızca flamenko müziğine tepki vermesi nedeniyle, bu müziğe dair anıların çocukluk dönemine ait olduğu çıkarımı yapılabilir.

Agâh Beyoğlu'nda Görülen Alzheimer Tipi Demansa Bağlı Fizyolojik Temelli Kişilik Değişiklikleri

Hipokampusla başlayan Alzheimer tipi demans, ilerleyici nörodejeneratif bir hastalıktır (Korolev, 2014). Nörodejenerasyonda, beyin hücreleri ve yapıları canlılığını yitirerek yapısal değişikliklere uğrar, bu nedenle hücre zedelenmesi ortaya çıkar ve ilgili yapılar temel işlevlerini yapamaz hale gelir. Bu nedenle, beyin hacmindeki küçülme yalnızca hipokampusta görülmez. Atrofi denilen ve beyin yapılarının küçülmesi anlamına gelen durum gözlenir. Tıbbi bir terim olarak atrofi, herhangi bir organın genel beslenme bozuklukları, iltihaplanma, hasar alma, travma ya da çalışmaması sonucu erimesidir. Bu anlamda organda hacmen küçülme meydana gelir. Beyindeki atrofi, beyni oluşturan beyaz ve gri cevherin ilgili beyin alanına bağlı olarak farklı oranlarda yok olması demektir. Alzheimer tipi demansta, beyinde nöron kaybı gözlenir ve beyin önemli ölçüde küçülür. Ortalama sağlıklı bir beyin yaklaşık 1400 gram ağırlığındayken, Oregon Sağlık ve Bilim Üniversitesi'nden başı çeken bir grup araştırmacının çalışmasına göre (Erten-Lyons vd., 2013), Alzheimerli bir beyin yaklaşık %10 hacim kaybederek 1100-1200 gr'a kadar düşebilir. Bahsi geçen küçülme, tıbbi deyişle, ilerleyici seyir gösteren atrofi, hipokampusta başlayıp beynin diğer bölümlerine yayılır. Özellikle, nöron kaybından kaynaklı hasarın frontal loba yayılmasıyla birlikte, bireyde kişilik değişiklikleri gözlemlenir (Korolev, 2014; McKhann vd., 2011). Bu bölümde, Alzheimer hastalığına bağlı bireyin kişiliğinde gözlemlenen değişiklikler, bu değişikliklerle ilişkili olduğu bilinen beyin yapısı ve Agâh Bey'de gözlemlenen kişilik değişiklikleri örnekleri üzerinden bir değerlendirme yapılacaktır.

Kişilik değişimleri psikoloji tarihinde yine ünlü bir vaka olan Phineas Gage'i akla getirmektedir (Harlow, 1868). Phineas, 1848'de bir demiryolu inşaatında çalışırken kaza geçirmiştir. Bu kazada demir bir çubuk, sol yanağından girip beyninin ön bölgesini delerek kafatasından çıkmıştır. Bu kazadan ilginç bir biçimde sağ kurtulan Phineas, kazadan hemen sonra konuşabilmiş, yakındaki araca ulaşmak için yürüyebilmiştir (Harlow, 1848). Ancak, bu yaralanmanın kişiliğinde ve davranışlarında değişikliklere yol açtığı kaydedilmiştir. Phineas'ın kazadan önce, çalışkan, akıllı, enerjik ve cana yakın olduğunu belirten yakın çevresi, kaza sonrasında kişiliğinin tamamen değiştiğini ifade etmiş, onun artık saldırgan, asık suratlı, öfkeli, güvenilmez biri olduğunu söylemiştir (Harlow, 1868). Phineas vakası, özellikle kişilik ve beyin işlevlerinin lokalizasyonu hakkında önemli bilgiler edinilmesini sağlamıştır. Beyin görüntüleme teknikleri kullanılarak yapılan araştırmalar (Damasio, Grabowski, Frank, Galaburda ve Damasio, 1994; Ratiu, Talos, Haker, Lieberman ve Everett, 2004), kazanın Phineas'ın frontal korteksine zarar verdiğini ortaya koymuş, bu bölgenin kişilik özelliklerinden sorumlu olduğu yeni bulgular ışığında desteklenmiştir. Bu bölümün başında söz edildiği gibi, Alzheimer hastalığı nedeniyle frontal bölgede oluşan hasarın önemi, bu noktada göze

çarpılmaktadır. Bireylerde hasarla birlikte kişilik ve ani davranış değişiklikleri görülebilmektedir. Cömert biriyken cimri birisine, ya da cimriyken savurgan birisine dönüşmek, bu ani değişikliklere genel bir örnek olarak verilebilir. Dizide Agâh Bey'in frontal bölge hasarıyla ilişkili olarak hekimi tarafından bir açıklama yapılmamış olsa da, kişiliğinde bazı değişimlerin olduğu ve bu değişimlerin Alzheimer tipi demansla ilişkili olduğu söylenebilir. Dizinin neredeyse tüm bölümlerinde aktarıldığı kadarıyla, Agâh Bey'in arkadaş çevresi tarafından sevilen, sayılan biri olduğu, çevreyle uyumlu, beyefendi bir kişilik sergilediği görülmektedir. Öyle ki, hekimi kızıyla tanışmak istediğinde, Agâh Bey kedisinin veterinerinden kızı rolü yapmasını rica etmiş, veterineri de onu kıramayarak bu ricasını kabul etmiştir. Ancak ilerleyen bölümlerde Agâh Bey'in sinirli, fevri, yalan söyleyen biri haline dönüştüğü görülmektedir. Örneğin, bir lokantada arkadaşıyla birlikte otururken, garsonla girdiği diyalog sonucunda Agâh Bey masanın altına bıçak saplamıştır. Birlikte oturduğu arkadaşı, onun bu davranışına anlam verememiş, "Şeker gibi adam, karıncaezmez Agâh, garsonu azarlıyor, duy da inanma" diyerek Agâh Bey'in beklenmedik bu davranışı karşısındaki şaşkınlığını ifade etmiştir. Başka bir sahnede, Agâh Bey evinde kulaklıkla klasik müzik dinlerken binada güçlü bir davul sesi duymuştur. Binanın giriş katındaki eğlence yerinden gelen bu gürültülü sestən çok rahatsız olmuştur. Bu sesi ortadan kaldırmak için başka birisine ait olan davulu çok sinirli bir biçimde bıçakla parçalamıştır. Bir başka sahnede, öldürmeyi planladığı kişinin fotoğrafına bakarken yine aniden sinirlenip fotoğrafa hızlıca vurduğu, yere attığı görülmektedir. Bu davranışlar, Agâh Bey'in dizide aktarıldığı kadarıyla bilinen sakin, ağırbaşlı, "karıncaezmez", munis kişiliğiyle uyumlu değildir. Bir sahnede, Agâh Bey, hekimiyle Alzheimer hastalığıyla ilgili konuşurken, hekiminden istediği yanıtı alamaması üzerine bir türlü sakin kalamamış, hekimine karşı yüksek sesle konuşmaya başlayarak sinirlenmiştir. Hekimiyse bu ani öfke patlamaları gibi kişiliğinde görülebilecek değişikliklerin olabileceğinden, ona daha önce bahsettiğini söylemiştir. Agâh Bey'in verilen örneklerde olduğu gibi, kendisinden beklenenden farklı davranışlar sergilemesinin, Alzheimer hastalığının önemli belirtilerinden biri olan kişilik değişikliklerine vurgu yaptığı düşünülmektedir.

Şahsiyet Dizisinin Varoluşçu Psikoloji Çerçevesinden Analizi

Alzheimer tanısı alan bir bireyin kişilerarası ilişkilerinde ve iç dünyasında deneyimleyebileceği değişimlerin bu hastalığın beraberinde getirdiği bilişsel ve fiziksel bozulmalarla birlikte, bir bütün olarak değerlendirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir. Bu bağlamda, ikinci ve son olarak, Agâh Bey'in davranış örüntüleri varoluşsal psikoloji çerçevesinden değerlendirilmeye çalışılacaktır. Öncelikle, Agâh Beyoğlu'nun kişilerarası ilişkileri ele alınacak, ardından Alzheimer hastalığını öğrenmesinin ardından geliştirdiği düşünülen savunma mekanizmaları örneklerle aktarılacaktır.

Varoluşçu Psikoloji Yaklaşımından Ağâh Beyoğlu'nun Kişilerarası İlişkileri

Kaynağını Martin Heidegger'in kurucusu olduğu varoluşçu felsefeden alan varoluşçu psikoloji, Avrupa'dan Amerika'ya doğru yayılmış ve her bireyin varlığına sahip çıkmasını ve özgürce yaşayabilmek için sorumluluklarını üstlenmesi gerektiğini vurgulayan bir öğretiyi olarak kabul görmüştür (Geçtan, 1974). Varoluşçu psikolojiye göre, insan ve içinde bulunduğu dünya birbirinden ayrı değildir. Ayrıca, varoluşsal psikoloji, kişilerin eş zamanlı deneyimlediği dört farklı varoluş tarzı ile kendilerini ortaya koyduklarını söylemektedir (Sharf, 2014). Bunlardan ilki olan *Umwelt*, insanın canlı ve cansız durumlardan oluşan çevresini, yani doğal yaşam olaylarını temsil etmektedir. *Umwelt*, başkalarını nesne yerine koyan ve çıkara dayalı ilişkileri de kapsamaktadır. İkinci varoluş tarzı olan *Mitwelt*, kişilerarası ilişkileri temsil etmektedir. *Mitwelt* kavramına göre, kişilerarası ilişkiler ancak birey ilişkisine tam anlamıyla içten bir şekilde dâhil olduğu oranda anlamlıdır. Üçüncü varoluş tarzı olan *Eigenwelt* ise, bireyin kendi ihtiyaçlarına yönelik farkındalığını ve içsel deneyimlerini ifade etmektedir (Geçtan 1974; Sharf, 2014). Örneğin, bireyin kendi inançlarının ve hoşlandığı şeylerin farkında olması *Eigenwelt* kapsamındadır. Dördüncü bir varoluş şekli olarak *Überwelt*, kişinin olmasını istediği, hayal ettiği dünyayı temsil etmektedir. Başka bir deyişle, *Überwelt* kişinin ideal dünyasını sembolize etmektedir (Sharf, 2014). Bu bölümde, Ağâh Bey'in kişilerarası ilişkilerini nasıl kurduğu ve bu ilişkileri kurarken hangi varoluşsal tarzı kullanmış olabileceği üzerinde durulacaktır.

Ağâh Bey'in kişilerarası ilişkileri incelendiğinde, ailesiyle duygusal açıdan kaçınmacı bir ilişki kurduğu düşünülmüştür. Örneğin, Ağâh Bey'in yakın çevresiyle duygusal ve fiziksel olarak uzak bir ilişki geliştirdiği gözlemlenmektedir. Yönetmenin özellikle dizi boyunca Ağâh Bey'in kızıyla (Zuhal) olan ilişkisi üzerinden bu örüntüyü vurguladığı düşünülmektedir. Örneğin, kızını Avustralya'dayken aradığında kızı, Ağâh Bey'in onu en son ne zaman aradığını hatırlamadığını söylemiş ve hep kendisinin aradığı konusunda babasına sitem etmiştir. Aynı telefon konuşması sahnesinde, Zuhal, 11 yaşından itibaren yatılı okuduğunu, ne yaptığını babasının hiçbir zaman bilmediğini öfkeyle ifade etmiştir. Ancak, kızı kendini öfkeyle ifade ettiğinde Ağâh Bey ağlamaya başlamış ve telefonu kapatmıştır. Sonrasında Zuhal, Ağâh Bey'i yeniden arayıp bağırdığı için ondan özür dilemiştir. Bu sahneyle ilgili olarak, Ağâh Bey'in kızı olumsuz duygularını ifade ettiğinde Ağâh Bey'in bu duyguların sorumluluğunu almadığı, karşılık vermediği ve içe çekilerek karşı tarafı duygusal olarak cezalandırdığı düşünülmüştür. Benzer biçimde, başka bir sahnede Zuhal çocukluğunda hep yalnız olduğunu, babasının kendisine hiçbir şey sormadığını ve kendisinden hep uzak tuttuğunu belirtmektedir. Zuhal, babasının diğerleriyle kurduğu ilişkilerde de başkalarının dertlerini dinlemekten nefret ettiğini söylemektedir. Ayrıca, Ağâh Bey'in çevresindeki insanların hasta olmasından bile huzursuz olup gittiğini, karısının hastalığını görmezden geldiğini ve ona hiç bakmadığını ifade etmektedir. Ek olarak, torunu Deva ile benzer bir yüzeysel ilişki kurduğu düşünülmüştür.

Anne-babasının ayrılığı ile birlikte deneyimlemesi muhtemel olumsuz duygusal yaşantılar hakkında Agâh Bey'in Deva'ya herhangi bir şey sormadığı ve karşıdan gelebilecek bir paylaşıma açık olmadığı düşünülmüştür. Bunların yanı sıra, dizide Agâh Bey'in romantik ilişkilerinde de duygusal olarak açık ilişkiler kurmadığı mesajı verilmektedir. Örneğin, Agâh Bey görünürde sevgilisi Nükhet Hanım'la ilgiliyken, aslında hastalığıyla ilgili bilgileri ve aldığı tanı karşısındaki duygularını ona açmamaktadır. Agâh Bey vefat eden eşi Mebrure Hanım'la birbirlerini çok sevdiklerini söylemektedir. Bununla birlikte, hekimiyle konuştuğu bir sahnede eşine çok sık yalan söylediğinden ve “huy gibi bir şey” olarak tanımladığı bu davranış karşısında eşinin kendisine hep inandığından bahsetmektedir. Bu bilgiler varoluşçu psikolojinin Mitwelt kavramıyla yeniden okunduğunda, Agâh Bey'in ikili ilişkilerini anlamlı şekilde yaşamadığı ve gerçek kendiliğini ortaya koyarak samimi ilişkiler kurmadığı yorumu yapılabilir.

İşlediği cinayetlerde bıraktığı notlar aracılığıyla Agâh Bey'in Nevra ile dolaylı olarak ilişki kurduğu söylenebilir. Nevra, çocukluğunda yaşadığı istismarla bastırma yoluyla başa çıkmış, tecavüze uğradığını bilinç düzeyinde *unutmuştur*. Unutmak Agâh Bey'in kendi benliği için büyük bir tehdit unsuru oluştururken, dizi boyunca Nevra'ya “Hatırla!” mesajı vermiştir. “Madem hatırladın artık, ben de gönül rahatlığıyla unutabilirim.” diyen Agâh Bey dizinin son sahnesinde istismarın faili Cemil'le Nevra'yı yüz yüze getirmiş, Nevra'yı Cemil'i vurması için manipüle etmeye çalışmıştır. Bu bağlamda, Agâh Bey Nevra'nın duygu, düşünce ve davranışlarında dolaylı yollardan egemenlik kurarak bu ilişkiye bir araç olarak (Umwelt) yaklaşmıştır.

Aynı zamanda yönetmenin, Agâh Bey'in yukarıda verilen örüntüleri tekrarlamadığı iki ilişkiyi dizinin içine gizlediği düşünülmektedir. Bunlardan ilki, Agâh Bey'in kedisi Münir Bey'le kurduğu duygusal bağa işaret eden sahnelerdir. Agâh Bey'in kedisinin mezarına “canım kedim” yazdığı ve ağladığı sahneler buna örnek olarak gösterilebilir. Kendi kendine konuştuğu bu sahnede, Münir Bey'e bir zamanlar insanların kendisini duymayacaklarından korktuğunu söylemektedir. Bu sahne ile Agâh Bey'in başkaları tarafından duyulmaya olan ihtiyacının seyirciye aktarıldığı söylenebilir. Ayrıca bu sahne, Agâh Bey'in kendi ihtiyaçlarına yönelik farkındalığını dile getirdiği, başka bir deyişle Eigenwelt'te var olduğunu gösteren ender sahnelerden biridir. İkinci olarak, Agâh Bey'in Feza Hanım'la olan ilişkisinde içten bir ilişki kurduğu (Mitwelt) söylenebilir. Örneğin, Agâh Bey Feza Hanım'a elleriyle çorba içirmiş, Feza Hanım'ın çok sevdiği flamenko müziğini açarak dansına eşlik etmiş, bir uçurtmadan duyduğu mutluluğu onunla paylaşmak istemiş ve Feza Hanım ölürken büyük bir üzüntüyle ağlamıştır.

Agâh Bey'in aldığı tanıyı kimseyle paylaşmadığı bilgisi ve yüzeysel olduğu düşünülen kişiler arası ilişkileri göz önüne alındığında, Alzheimer hastalığının yıkıcı etkileri ve

ölümlülüğü karşısında hangi savunma mekanizmalarını geliştirebileceği, bir sonraki bölümde ayrıntılı olarak tartışılmaktadır.

Agâh Beyoğlu'nun Alzheimer Hastalığı Teşhisine Karşı Savunma Mekanizmaları

Türk Dil Kurumu'na göre şahsiyet kelimesi birinci olarak *kişilik, belirgin özellik* şeklinde ve ikinci olarak ise *kişi* şeklinde tanımlanmıştır (Türk Dil Kurumu, 2005). Bu tanımlamalardan yola çıkarak, bir insanın şahsiyetinin ne zaman kaybolacağı sorusunun yanıtı insan türünün ölümlülüğünü akla getirmektedir. Bunun yanında, şahsiyetin ölümünün, unutulmak ya da sıradan olmak gibi diğer varoluşsal kaygılarla yakından ilişkili olduğu söylenebilir. Şahsiyetin, diğer bir deyişle kişiliğin tanımına bakıldığında, bireyin bilişsel, duygusal, sosyal ve davranışsal tüm yönlerini kapsadığı görülmektedir (Taymur ve Türkçapar, 2012). Bu bağlamda, şahsiyetin her gün mikro ve makro düzeyde verdiğimiz kararlarda etkili olduğu ve yaşam boyunca takip ettiğimiz bir yol haritası görevi gördüğü söylenebilir. Bu bölümde, kendi yol haritasında Agâh Bey'in hangi yollardan yürüdüğü, yürüdüğü yolu nasıl seçtiği, elmayı mı yoksa armudu mu daha çok sevdiği gibi basit kararlardan, işinden ayrılıp ayrılmayacağı gibi daha büyük kararlara kadar tüm seçimlerini nasıl yaptığını artık hatırlamayacağını fark ettiği anda, hangi savunma mekanizmalarını kullanmış olabileceği tartışılmaktadır.

Yıkıcı bir kaza geçirmek, yaşamı tehdit eden bir hastalığa sahip olmak, hayattaki önemli bir kişiyi kaybetmek gibi olumsuz yaşam olayları bireylerin en derin varoluşsal kaygılarını tetikleyebilmektedir (Pyszczynski, Solomon ve Greenberg, 2003). Deneysel çalışmalarla insanların varoluşsal kaygılarını ortaya çıkaran ve bu kaygıların daha detaylı çalışılmasını sağlayan deneysel varoluşçu psikoloji alanında, beş büyük varoluşsal kaygı ("The Big Five Existential Concerns") tanımlanmıştır (Koole, Greenberg ve Pyszczynski, 2006). Bu varoluşsal kaygılar ölüm, yalnızlaşma, kimlik, özgürlük ve anlamdır. Varoluşçu psikolojiye göre, birey ölümlülüğünü hatırladığında, bu varoluşsal kaygıyla iki temel savunma biçimi kullanarak başa çıkmaya çalışmaktadır (Yalom, 2013). Bu savunma biçimlerinden biri, kişinin kendi biricikliğine ve dokunulmazlığına inanmasıyla, diğer savunma biçimi başka bir kurtarıcının varlığına inanmaktır. Başarılı olma, zengin olma, sanat eseri bırakma gibi olgular kişinin özel olma isteğini beslemekle beraber, bilinç düzeyindeki ölüm kaygısını hafifletmektedir. Öte yandan birey, nihai bir kurtarıcıya inanarak ölüm kaygısıyla kaçınmacı bir savunma geliştirebilir (Yalom, 2013).

Agâh Bey'in Alzheimer hastalığı teşhisi alındığında, temel varoluşsal kaygılardan biri olan ölüm kaygısıyla yüz yüze geldiği söylenebilir. Agâh Bey'in hekimi bunun bir erken teşhis olduğunu, bu teşhis konduktan sonra 20 yıl daha yaşamış hastalarının olduğunu söylediğinde Agâh Bey'in, "Ama er geç ben de unutacağım değil mi? Bütün hatıralarım, yaşadıklarım silinip

gidecek. Ben ne olacağım? Telefon numaraları bir şey değil de, benim şahsiyetim ne olacak? O da silinip gitmeyecek mi? Nasıl bir adam olduğumu unutacağım. Yaşıyorsun ama yoksun. İnsan nasıl dayanır buna?” diyerek yanıtlamasıyla, Agâh Bey’in deneyimlediği kaygı, seyirciye yansıtılmaktadır. Başka bir sahnedeysen ölen kedisinin mezarının başında, kendisinin ölmekten çok korktuğunu, dünyada tek kalsa o yalnızlığa bile razı olduğunu ifade etmektedir. Hekiminin son derece kesin açıklamalarına rağmen Agâh Bey, kendisine konan teşhisi öğrendikten sonra hemen teslim olmak yerine hekimine testleri bir daha yaptırmayı önermektedir. Ayrıca, işlediği cinayetler sayesinde özel olma, kontrolü elinde tutma ve başarılı olma gibi unsurlarla, Agâh Bey’in deneyimlediği ölüm kaygısıyla başa çıktığı yorumu yapılabilir.

İkinci varoluşsal kaygı, bireyin diğer insanlarla arasındaki bağı hissetme ihtiyacına karşın kişinin gerçekteki deneyimlerini asla tam olarak paylaşamayacağını fark etmesi arasındaki çatışmadan ortaya çıkan yalnızlaşma olarak tanımlanmaktadır (Koole vd., 2006). Agâh Bey’in yaşamı yakından incelendiğinde, benzer bir varoluşsal kaygı içinde olabileceği çıkarımı yapılabilir. Örneğin, hastalığını öğrendiğinde bu bilgiyi yakın çevresinden kimseyle paylaşmamıştır. Hekiminin kızıyla görüşme isteklerini, tüm ısrarlarına rağmen çeşitli bahanelerle geri çevirmiştir. Yapmak zorunda kaldığı bir görüşmedeyse kedisinin veterinerini kızı gibi tanıtarak hekimini kandırmış, hekimin kızıyla temasını, dolayısıyla kızının hastalığını öğrenmesini engellemiştir. Benzer şekilde, yakın arkadaşı olduğunu anladığımız Mümtaz Bey’den de hastalığını gizlemiştir. Öte yandan, öldürmeyi planladığı Nazif isimli eski dostuna hastalığından bahsetmiştir. Bununla birlikte, ileri evre Alzheimer tipi demans olan Feza Hanım’a kendi elleriyle çorba içirdiği ve bir çocukluk anısından bahsettiği sahnede, Agâh Bey’in bağ kurma ihtiyacı seyirciye yansıtılmıştır. Agâh Bey kızı ya da arkadaşlarından sosyal destek almayı denemek yerine, zaten öldüreceği (Nazif Bey) ya da konuşmayan birine (Feza Hanım) kendini açarak, yaşadığı deneyimin asla paylaşamayacağını doğrulamıştır.

Üçüncü varoluşsal kaygı olan kimlik kaygısı, kişinin tam bir açıklık içinde kim olduğu ve etrafındaki dünyaya nasıl uyum sağladığını bilmesiyle kendiliğinin belirsiz sınırlarından ve kısıtlı içgörüden doğan belirsizliklerin yarattığı çatışma olarak tanımlanmıştır (Koole vd., 2006). Dizide Agâh Bey’in Reyhan’ın tecavüze uğradığı bilgisine yıllar önce sahip olduğu, hatta kimi zaman faillerden intikam alma teşebbüsüne giriştiği (Örn. 2007 ve 2011 yıllarında ağır ceza hâkimini vurmak için onu takip ettiği sahneler), ancak tetiğe basamayıp ağladığı görülmektedir. Bu bağlamda, Alzheimer hastalığı teşhisinin Agâh Bey’in kimliğiyle ilgili varoluşsal kaygısını yüzeye çıkardığı ve işlediği cinayetlerle kimliğini netleştirmeye çalıştığı yorumu yapılabilir. Ayrıca, Agâh Bey’in adalet anlayışını oluşturan sosyal kimliğiyle iş yaşamındaki adli kâtip memuru kimliğinin çatışma içinde olabileceği söylenebilir. İlgili davada söz sahibi olamamış kişi iken işlediği cinayetlerle hüküm veren ve uygulayan otorite konumuna geçmiştir.

Ayrıca, Agâh Bey'in temel bakımını unutarak doğrudan ölümüne neden olduğu kedisi Münir Bey, ilerleyen bölümlerde sembolik bir formda tekrar seyirci karşısına çıkmaktadır. Daha önce de bahsedildiği gibi, Agâh Bey dizinin başında işlediği ilk birkaç cinayetten sonra kedisinin mezarına giderek ölmekten korktuğunu itiraf etmiştir. Bu çözülme sahnesinden sonra eve gelen ve kedisinin mama kabını gören Agâh Bey, kendisine bir kedi kostümü dikmiştir. Bundan sonra işlediği cinayetleri kendi dikmiş olduğu kedi kostümüyle gerçekleştirmiştir. Bu açıdan Agâh Bey'in bir sembol kullanarak kimliğini yeniden inşa etmeye çalıştığı yorumu yapılabilir.

Kişinin kendi seçimi üzerindeki sorumluluğunu ve davranışlarını kısıtlayan dışsal güçlere karşın özgür iradesini kullanma arzusuyla ortaya çıkan özgürlük kaygısı, beş büyük varoluşsal kaygıdan dördüncüsü olarak öne sürülmektedir (Koole vd., 2006). Alzheimer hastalığı teşhisi aldıktan sonra arkadaşıyla gittiği tango gecesinde kendisine alkol alması önerildiğinde, diğer insanlara bakıp onların nasıl da sarhoş olacaklarını ve rezillikler yapıp ertesi gün pişman olacaklarını söylemiştir. Ancak sonrasında “Ömür boyu unutmak... Unuttuğumu bile unutmak... E tabii ya, ben her şeyi unutacağım. Hiçbir şey hatırlamayacağım ki.” diyerek bir aydınlanma anı yaşamıştır. Agâh Bey'in her şeyi unutacağını, yani özgürleşeceğini fark ettiği anda, arzuladıklarıyla pişmanlık yaşayacakları arasındaki geriliminin ortadan kalkarak cinayet planlarına başladığı düşünülmüştür. Agâh Bey'in kendi kendine dans ettiği bu bölümde yönetmen Tom Jones'a ait *Not Responsible* şarkısını kullanmıştır.

Son olarak, tek gerçekliğin ölüm olduğu, kişinin deneyimlerini hiçbir zaman tam olarak başkalarıyla paylaşmadığı, kimliğinin değişebildiği ve dışsal etkenlerin seçimlerini etkileyebildiği bir dünyada, bireyin yaşamın anlamını bulma kaygısı ortaya çıkmaktadır (Koole vd., 2006). Şahsiyet dizisinin ilk sahnelerinde Agâh Bey'in sabaha karşı beş buçukta uyandığı, duygu durumunun ve öz bakımının oldukça düşük olduğu, buzdolabında kalmış bayat tostu yediği ve aynaya bakarak kendi kendine “Zavallı Agâh” dediği görülmektedir. Yönetmenin burada hayatın anlamını yitirmiş yalnız bir adamın resmini çizdiği yorumu yapılabilir. Ancak Reyhan'ın intikamını almaya karar vermesiyle kendine bir defter alan ve dağımk dairesini toplayan Agâh Bey'in yeni bir anlam bulduğu düşünülmüştür. Agâh Bey'in cinayetlerini işlemeye karar verdikten sonraki sabah mutlu kalktığı, kendine kahvaltı hazırladığı ve öz bakımını yaptığı sahneler bu düşünceyi desteklemektedir.

Sonuç ve Tartışma

Bu çalışmada, İstanbul'da tek başına yaşayan Agâh Bey'in Alzheimer hastalığı tanısı aldıktan sonra değişen yaşamı ve ilişkilerini anlatan “Şahsiyet” isimli televizyon dizisi bağlamında, Alzheimer hastalığıyla birlikte ortaya çıkması beklenen fizyolojik, bilişsel ve

psikolojik etkiler ele alınmıştır. Dizide, Alzheimer hastalığının getirdiği bilişsel bozulmalarla, bir evcil hayvanın bakımını sürdürmekten evin yolunu hatırlamaya kadar bireyin günlük yaşamının nasıl etkilenebileceği konusunda zengin örnekler verildiği düşünülmektedir. İlerleyici nörodejeneratif bir hastalık olan Alzheimer'ın hasta kadar hastanın yakınlarını da önemli derecede etkilediği bilinmektedir. Bununla birlikte, dizide bu hastalığın beraberinde getirdiği duygusal ve ilişkisel zorluklar açısından önemli bilgilerin verildiği yorumu yapılabilir. Örneğin, dizide hastanın yakınlarının tedavi programına dâhil edilmesinin hayatî olmasıyla birlikte zorlu olabileceği ve hastanın işbirliğine açık gibi görünse de işbirliğinden kaçıyor olabileceği örneklenmektedir. Bu bağlamda, psikologların Alzheimer hastaları ve yakınlarıyla çalışırken diziyi eğitimsel bir araç olarak kullanabilecekleri düşünülmektedir. Böylece hastalığın en temel semptomatik etkilerinin anlatılması ve hasta yakınıyla birlikte çalışmanın önemini vurgulanması gibi amaçlar daha kolay gerçekleştirilebilir.

Alzheimer hastalığı gibi bazı organik temelli bozukluklar, kişinin benliğini tehdit edici bir unsur olabilir. Benliğin parçalanma ya da yok olma tehdidinin, bireyin geçmişteki çözülmemiş meselelerini uyararak, bireyi tüm psikolojik yatırımını benliğini sürdürme çabasına sevk ettiği yorumu yapılabilir. Bu çerçeveden bakıldığında, klinik psikologların Alzheimer hastaları ve yakınlarıyla çalışırken, şimdiki ve gelecek zaman meseleleriyle birlikte, tamamlanmamış meseleleri yani geçmiş zamanı da ele almalarının faydalı olabileceği söylenebilir. Alzheimer hastalarının hayatlarının anlamını ve yaşam deneyimlerini gözden geçirmeleri ve duyulmaya ihtiyacı olan psikolojik ihtiyaçlarını dile getirebilmeleri için psikologların farkındalık uyandırmaları önemlidir. Böylece, hastanın bu alanlarda kendini daha kolay ifade edebileceği ve çevresiyle onarıcı ilişkiler kurabileceği düşünülmektedir. Tüm bu süreçlerde, sözü edilen dizi gibi kaynaklar, yardımcı araç olarak işlev görebilir.

Kaynakça

- Augustinack, J. C., van der Kouwe, A. J., Salat, D. H., Benner, T., Stevens, A. A., Annese, J.,... Corkin, S. (2014). H.M.'s contributions to neuroscience: A review and autopsy studies. *Hippocampus*, 24(11), 1267–1286.
- Damasio, H., Grabowski, T., Frank, R., Galaburda, A. M., & Damasio, A. R. (1994). The return of Phineas Gage: Clues about the brain from the skull of a famous patient. *Science*, 264(5162), 1102–1105.
- Erten-Lyons, D., Dodge, H. H., Woltjer, R., Silbert, L. C., Howieson, D. B., Kramer, P., & Kaye, J. A. (2013). Neuropathological basis of age-associated brain atrophy. *JAMA Neurology*, 70(5), 616–622.
- Geçtan, E. (1974). Varoluşçu psikolojinin temel ilkeleri. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 7(1), 14–17.
- Harlow, J. M. (1848). Passage of an iron rod through the head. *Boston Medical and Surgical Journal*, 39, 389-393. doi: 10.1176/jnp.11.2.281.
- Harlow, J. M. (1868). Recovery after severe injury to the head. Bulletin of the Massachusetts Medical Society. Reprinted in *History of Psychiatry*, 4(14), 274–281 (1993). doi:10.1177/0957154X9300401407.
- Hippius, H., & Neundorfer, G. (2003). The discovery of Alzheimer's disease. *Dialogues Clinical Neuroscience*, 5(1), 101–108.
- Jack, C. R., Petersen, R. C., Xu, Y. C., Waring, S. C., O'Brien, P. C., Tangalos, E. G.,... Kokmen, E. (1997). Medial temporal atrophy on MRI in normal aging and very mild Alzheimer's disease. *Neurology*, 49(3), 786–794.
- Koole, S. L., Greenberg, J., & Pyszczynski, T. (2006). Introducing science to the psychology of the soul: Experimental existential psychology. *Current Directions in Psychological Science*, 15(5), 212–216.
- Korolev, I. O. (2014). Alzheimer's disease: A clinical and basic science review. *Medical Student Research Journal*, 4(Fall), 24–33.
- Kring, A. M., & Johnson, S. L. (2012). *Abnormal psychology*. New York: Wiley.
- McKhann, G. M., Knopman, D. S., Chertkow, H., Hyman, B. T., Jack, C. R. Jr., Kawas, C. H.,... Phelps, C. H. (2011). The diagnosis of dementia due to Alzheimer's disease: Recommendations from the National Institute on Aging-Alzheimer's Association workgroups on diagnostic guidelines for Alzheimer's disease. *Alzheimer's and Dementia*, 7(3), 263–269.
- Pyszczynski, T., Solomon, S., & Greenberg, J. (2003). In the wake of 9/11: Rising above the terror. In T. Pyszczynski, S. Solomon & J. Greenberg, *In the wake of 9/11: The psychology of terror* (sy. 189-198). Washington, DC, US: American Psychological Association.
- Ratiu, P., Talos, I. F., Haker, S., Lieberman, D. ve Everett, P. (2004). The tale of Phineas Gage, digitally remastered. *Journal of Neurotrauma*, 21(5), 637–643.
- Saylak, O. (2018). Şahsiyet (Persona). [TV mini-series]. Turkey: Ay Yapım.
- Sharf, R. S. (2014). *Psikoterapi ve psikolojik danışma kuramları: Kavramlar ve örnek olaylar*, (N. Voltan-Acar, Çev., Ed.). Ankara: Nobel Yayınevi.
- Sperling, R. A., Aisen, P. S., Beckett, L. A., Bennett D. A., Craft S., Fagan A. M.,... Phelps, C. H. (2011). Toward defining the preclinical stages of Alzheimer's disease: recommendations from the

National Institute on Aging-Alzheimer's Association workgroups on diagnostic guidelines for Alzheimer's disease. *Alzheimer's and Dementia*, 7(3), 280–292.

Taymur, İ., & Türkçapar, M. H. (2012). Kişilik: tanımı, sınıflaması ve değerlendirmesi/Personality: description, classification and evaluation. *Psikiyatride Güncel Yaklaşımlar*, 4(2), 154–177.

Tejada-Vera, B. (2013). Mortality from Alzheimer's disease in the United States: Data for 2000 and 2010. NCHS data brief, no 116. Hyattsville, MD: National Center for Health Statistics.

Terry, R. D. (2006). Alzheimer's disease and the aging brain. *Journal of Geriatric Psychiatry and Neurology*, 19(3), 125–128.

Türk Dil Kurumu (2005). *Türkçe sözlük (10. Baskı)*. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Yalom, I. (2001). *Varoluşçu psikoterapi*, (Zeliha İyidoğan Babayiğit, çev.). İstanbul: Kabalcı Yayınevi.

Evaluating Alzheimer’s Disease in the Frame of Cognitive Processes and Clinical Aspects: A Critical Review of *Şahsiyet* TV Mini-Series

Summary

Memory processes and personality are important topics in psychology. Memory is the system in which individuals encode and store information and from which they retrieve information. Personality refers to individual's characteristic pattern of thoughts, feelings, and behaviors. Both memory processes and personality play crucial roles in understanding human behavior, since they define individuals as they are. What happens when these two components are negatively affected due to an organic disorder like Alzheimer’s disease? From a clinical perspective, do individuals accept the disease as it is or does the meaning of life seem to be different to them? In the present study, the answers to these questions are discussed with regard to *Şahsiyet*, which is a TV mini-series about Alzheimer’s disease. The series is about Ağâh Beyoğlu, who is a retired judicial officer living alone in Beyoğlu, Istanbul. He lives an ordinary life since his wife Mebrure’s death years ago. Once Ağâh is diagnosed with Alzheimer's disease, his life starts changing dramatically. Realizing that he will not remember anything once the disease sets in, he decides to punish criminals, thereby becoming a serial killer.

Alzheimer’s disease is one of the common types of dementia, which is a major neurocognitive disorder. Although the symptoms of Alzheimer’s disease may vary, it usually begins with difficulty in remembering recent events (McKhann et al., 2011). Ağâh first starts suffering from recent memory loss. For example, his cat dies just because he forgets to feed it. However, he does not even realize why his cat dies unexpectedly. This incident shows that Ağâh already exhibits one of the common symptoms of Alzheimer’s disease. Moreover, the dramatic change in Ağâh's life affects his personality. Ağâh is usually respected and loved. He is also generally calm. After the diagnosis, he is always nervous and acts impulsively. For instance, Ağâh puts a knife under the table as a result of a dialogue with the waiter in a restaurant. In another scene, he tears a drum of another person. In this sense, Ağâh starts to exhibit different behaviors from those previously known. These instances emphasize personality and behavioral changes which accompany Alzheimer’s disease (Terry, 2006).

Alzheimer’s disease has disruptive consequences in not only patients’ daily lives but also their psychological lives. Therefore, it is crucial to evaluate the effects of this disease on clients’ lives with a holistic approach. In this regard, a close look at their interpersonal relationships and defense mechanisms may provide important information about their inner world after the diagnosis. Existential psychology, which is based on the assumption that each individual is the architect of one’s own world and choices (Yalom, 2001), suggests that

individuals simultaneously exist in four ways of being: the *Umwelt*, the *Mitwelt*, the *Eigenwelt*, and the *Überwelt* (Sharf, 2014). The *Umwelt* represents a human being's environment, including the physical and biological dimensions of the natural world. The *Mitwelt* can be described as a person's meaningful interpersonal relationships. The *Eigenwelt* is one's inner experiences and subjective worldview. Lastly, the *Überwelt* represents one's ideal world, or the best possible way that one can be. When Agâh's interpersonal relationships are considered, it might be said that he has no emotional sharing in close relationships. Indeed, it can be inferred that he tends to manipulate the individuals around him. Since he generally uses people for his own benefit, it can be said that he exists in the *Umwelt*. On the other hand, the examples of his intimate relationships with his cat and Feza might be interpreted as being in the *Mitwelt*. From the existential approach, individuals who go through extreme negative events such as life-threatening illness or a devastating accident are more likely to experience the psychological confrontation with deep existential concerns (Koole, Greenberg and Pyszczynski, 2006). Eventually, those people tend to suffer from some existential concerns such as death, isolation, identity, freedom, and meaning. From this point of view, the changes in Agâh's behaviors after the diagnosis of Alzheimer's disease might be considered as reactions to these existential concerns.

In summary, the present study aims to analyze Alzheimer's disease in terms of cognitive processes and clinical aspects. *Şahsiyet* is a well-designed and well-written TV series that gives the opportunity to see the psychological symptoms of Alzheimer's disease.